

мов, які вивчали й вивчають учні розроблено анкети (автори Калініна Л.М., доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Інституту педагогіки НАПН України; Шевчук Л.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України) й проведено анкетування. На сьогодні в опитуванні взяли участь 1067 директорів закладів загальної середньої освіти та 14610 учнів з таких областей: Дніпропетровської області, Київської області, Миколаївської області, Сумської області, Тернопільської області, Одеської області, Херсонської області, Черкаської області. Також на запитання анкети відповідали учні-українці, які зараз проживають у різних країнах світу та, разом з тим, навчаються у закладах загальної середньої освіти України (онлайн, завдяки сімейній формі навчання або як екстерни). Опитуванням було охоплено керівників закладів загальної середньої освіти різних типів.

У результаті анкетування з'ясовано, чи спостерігаються зміни мови навчання й виникають відповідні труднощі в учнів, які є вимушеними переселенцями й біженцями; як змінилася палітра мов, які учні вивчали до війни й вивчають тепер; якою мовою учні розмовляють у родині, з друзями; інформації якою мовою здобувачі освіти надають перевагу та ін. Узагальнені результати анкетування використані (й використовуються) у процесі написання статей і тез, розділів навчально-методичного посібника «Методика навчання української мови учнів 5-6 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин в умовах багатомовної освіти», розділів практикуму «Практикум з української мови для учнів 5-6 класів».

Основні засади навчання української мови учнів 5-6 класів шкіл з мовами національних меншин

*В. П. Атаманчук,
доктор філологічних наук, доцент,
головний науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Нова освітня парадигма, яка формується в Україні, зорієнтована на формування таких умов навчальної діяльності, які забезпечують здобуття учнями насамперед прикладних навичок та практичне застосування будь-яких здобутих знань, організацію самостійної роботи учнів як способу їхнього творчого самовираження і самопізнання, організацію взаємин в учнівському колективі для командного виконання навчальних завдань, формування осмисленого ставлення учнів до вирішення навчальних завдань.

Формулювання ключових засад, які визначають загальну спрямованість навчання української мови учнів ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин у динамічно змінюваних освітніх реаліях, сприяє систематизованому

відображенню сутності навчання української мови та з урахуванням різноманітних процесів, зв'язків, відношень, які її детермінують.

Обґрунтовану вичерпну класифікацію принципів навчання української мови подає М. Пентилюк (Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.), розрізняючи загальнодидактичні традиційні принципи (науковості, систематичності, послідовності, наступності, перспективності, зв'язку теорії з практикою, наочності, доступності, зв'язку навчання з вихованням та ін.) і загальнодидактичні сучасні принципи (гуманізації, гуманітаризації, єдності національного і загальнолюдського, розвивального характеру навчання, співтворчості, співробітництва, індивідуалізації та диференціації, оптимізації та ін.).

Окрім загально-дидактичних принципів навчання дослідниця також виокремлює лінгводидактичні загальнометодичні принципи (взаємозалежності мови і мислення, екстралінгвістичний, функціональний, міжпредметного та внутрішньо предметного зв'язку, зв'язку навчання двох (кількох) мов, нормативно-стилістичний, історичний, взаємозалежності усного і писемного мовлення) й лінгводидактичні специфічні (рівневі) принципи (зв'язку вивчення мови з мовленнєвою діяльністю, вивчення морфології на синтаксичній основі, зв'язку навчання пунктуації і виразного читання, зіставлення звуків і букв, лексико-синтаксичний, структурно-семантичний, структурно-словотворчий, парадигматичний, інтонаційний).

Визначені принципи навчання української мови визначають загальнодидактичні і лінгводидактичні засади, пріоритети, які необхідно враховувати у процесі навчання в умовах сучасного освітнього середовища.

Комунікативна компетентність – ключовий складник навчання української мови у закладах загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою

*Юліанна Сергійчук,
науковий співробітник відділу навчання
мов національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Комунікативна компетентність є провідним складником змісту шкільної мовної освіти в закладах загальної середньої освіти з угорською мовою навчання. Вона впливає на рівень навчальних досягнень, процес адаптації дитини до школи, зокрема її емоційне благополуччя в класному колективі, а головне – на рівень засвоєння та знань державної мови у старших класах.

Наші спостереження та дослідження довели, що для забезпечення головної функції мови – комунікативної – як у початкових класах, так і в середній школі вчитель усвідомлює сутність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів та інше.

До складових комунікативної компетентності належать: орієнтованість у